

Organ Transplantasyonunda Biyoeetik

Prof. Dr. Ahmet KARADAĞ

Sunum Akışı

- Giriş
- Organ Nakli
- Vericiler Açısından Etik Sorunlar
- Alıcılar Açısında Etik Sorunlar
- Farklı Açılardan Etik Sorunlar

Organ Nakli

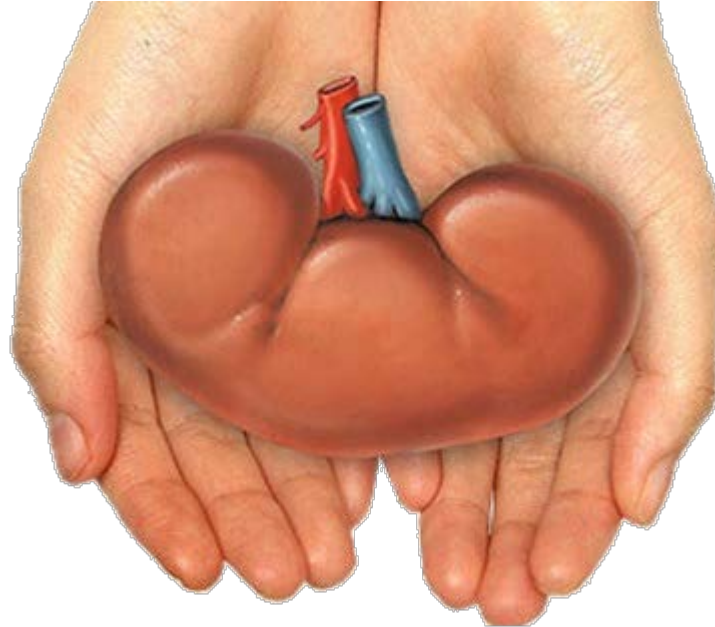

- **Organ transplantasyonu ya da organ nakli** organ donörü tarafından verilen sağlam organ parçası ya da tamamının alıcının hasarlı veya çalışmayan organı yerine koymak amacıyla bir vücuttan diğerine nakledilmesidir.
- Organ donörü yaşayan kişi veya kadavra olabilir.

Vericiler Açısından Etik Sorunlar

- Canlı vericilerden yapılan organ nakillerinin çok büyük bölümü **böbrek yetmezliklerinde** aileden bir kişinin bağışta bulunması çerçevesinde gerçekleşmektedir.
- Canlı vericiler söz konusu olduğunda temel sorun organını bağışlayan kişinin zarara uğrayacak olmasıdır.

Vericiler Açısından Etik Sorunlar

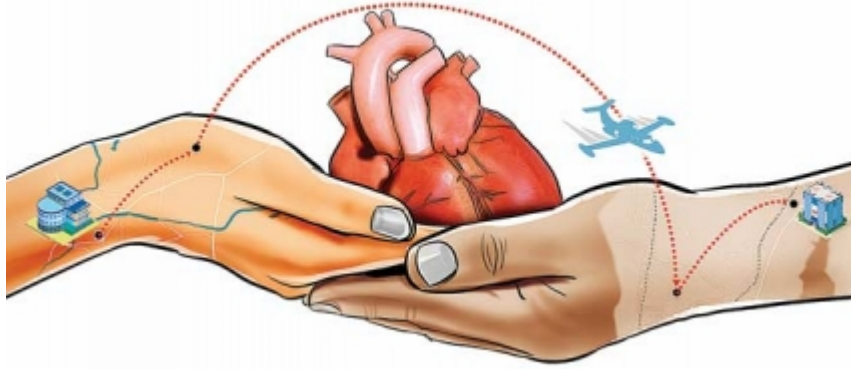
- Organını bağışlayan kişinin bir yandan vücut bütünlüğü bozulmakta, diğer yandan hem organın vücuttan çıkarılması gibi büyük bir ameliyatın riskleri hem de organ eksikliğine bağlı sorunlar ve yaşam kalitesinde bozulma ihtimali gündeme gelmektedir.

Vericiler Açısından Etik Sorunlar

Canlı Vericiler

- Canlı vericilere ilke olarak itiraz etmeyenlerin tereddüde düştüğü bir husus, özellikle bağışın aile içinde gerçekleştiği durumlarda **manevi baskı unsurunun** devreye girip girmemesidir.
- Sürecin aile içinde gerçekleşmesi ister istemez tarafların **ruh hallerini derinden** etkileme ve aralarındaki ilişkiye yeni bir çehre kazandırma potansiyelini taşımaktadır

Vericiler Açısından Etik Sorunlar

Canlı Vericiler

- Vericinin aldığı kararın olası sonuçlarını açıkça görmesi gerekmektedir.
- Bu unsur zarar vermenin kabul edilebilirliği ve bağış kararının baskı altında olmaksızın alınması açısından önem taşımaktadır.
- Vericinin **etki altında kalmadan** kendi özgür iradesi ile bağış yapması ve naklin yapılacağı hastanın yaşama şansının yüksek olması da etik açıdan önemli konulardır.

Vericiler Açısından Etik Sorunlar

- Birçok hastanın ne kadar bilgilenirse bilgilensin karar sorumluluğunu üstlenmeyip doktora devretmek istemesi de bilgilendirmeye bağlantılı bir etik sorun olarak nitelenebilir.
- Bu durumda doktorun paternalist bir yaklaşıma zorlanması söz konusu olmaktadır

Vericiler Aısından Etik Sorunlar

Canlı ve akraba olmayan verici ile alıcının kimliklerinin birbirinden gizlenmesinin de etik aından önemli bir husus olduğu söylenebilir.

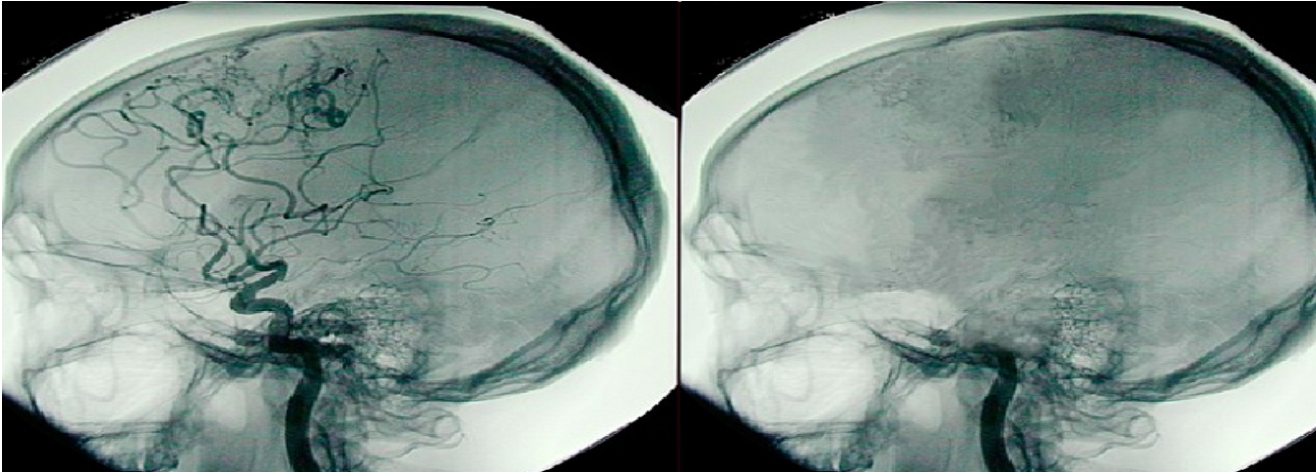
Bu noktaya dikkat çekenlere göre, böyle bir gizlilik, taraflar arasında ortaya çıkması muhtemel duygusal ve maddi baskıları önler.

Alıcının borçluluk duygusundan kaynaklanan manevi yükü kaldıramayıp vericiyi ödüllendirmeye kalkması; vericide ise başlangıçta gözetmediği bir takım maddi beklentilerin baş göstermesi söz konusu olmaz.

Vericiler Açısından Etik Sorunlar

- Canlı vericilerden alınabilecek organların sınırlı olması ve bu uygulamanın etik açıdan bir dizi tereddüde ve ikilemlere yol açması çerçevesinde günümüz tıbbı beyin ölümü gerçekleşmiş kişilerden organ alınması seçeneğini daha tercih edilir bulmaktadır.

Vericiler Açısından Etik Sorunlar

Kadavradan organ alınmasına engel bulunmamakla birlikte ölümün kesin olarak saptanması ve ölenin yakınlarından izin alınması şarttır

Organ nakli için elverişlilik koşulunu sağlayan beyin ölümü durumunun ölüm sürecinin erken bir aşaması olması itibariyle teşhis edilmesi özel bir dikkat istemektedir

Vericiler Açısından Etik Sorunlar

- Organlar alınırken cesedin tahrip edilmemesi şarttır.
- Kalp, karaciğer hayati ve tek organların nakli yalnız ölmüş kişilerden alınarak yapılır.
- Vericinin sağlığında yazılı veya sözlü olarak organlarını bağışlamak istediğini belirtmiş olması önemli bir noktadır.

Vericiler Açısından Etik Sorunlar

Genel olarak yaşarken organ bağışına karşı olan birinden kesinlikle organ alınmaması gerektiği düşünülmektedir.

Doğal afetler ve trafik kazaları gibi durumlarda beklenmedik biçimde ölen ve yakınlarına erişilemeyen kişilerin organlarının alınabilirliği tartışılan bir konudur

Alicılar Açısında Etik Sorunlar

Sınırlı kaynakların ihtiyaç sahiplerine adil biçimde dağıtılmasıyla ilgilidir.

Bu bağlamda adil bir seçimle en fazla yararı sağlayacak hareket tarzını belirlemek ve farklı ayrımcılık tarzlarından uzak durabilmeyi becermek gerekmektedir.

Alıcılar Açısında Etik Sorunlar

- Tıbbi ölçütler kümesinde endikasyon, doku uyumu, başarı şansı gibi unsurlar yer almaktadır.
- Psikolojik uyum yeteneği, motivasyon, zeka, uyum, yaş 26 ise kişisel ölçütler kümesinin elemanlarıdır.

Alıcılar Açısında Etik Sorunlar

- Bunların yanı sıra hem hastanın günlük yaşam koşullarını, evde yardım alma olanaklarını, sahip olduğu manevi destekleri, sosyal alışkanlıklarını, alkol ve sigara gibi maddelerle ilişkisini de göz önünde tutmak hem de yakın çevresi ve toplum geneli için ifade ettiği anlamı ve önemi belirlemek gerekmektedir.

Alicılar Açısında Etik Sorunlar

- Pratikte seçim iki düzeyde yapılmakta, önce bekleme listesindeki hangi hastaların doku uyumu bakımından eldeki organı alabileceği, sonra bu organı almada kimin öncelikli olacağı sorularına cevap aranmaktadır

Farklı Açılardan Etik Sorunlar

- Embriyonik ve fetal dokuların aktarılması, konjenital anomalili özellikle anensefalik bebeklerin organ kaynağı olarak kullanılması, organ bağışının ücret karşılığı yapılması, organ bağışının dini inançlar çerçevesinde kabul edilir kılınması bu alt bölümde ele alınacak olan böylesi özel durumlardır.

Farklı Açılardan Etik Sorunlar

Doğuştan beyni ya da beyin işlevleri olmayan ve düzelme olanağı da bulunmayan bebeklerin, sağlam organlarını ihtiyaç sahiplerine nakletmenin kabul edilebilirlik derecesi üzerinde tartışılan bir konudur.

Nakle taraftar olanlar bu bebeklerin insan sayılamayacağını ya da beyin ölümü koşulunu yerine getirmiş olduğunu ileri sürmektedir

Farklı Açılardan Etik Sorunlar

Organ nakillerinde vericinin maddi bedel talep etmesi, halen tıbbi etik açısından kabul edilmemekle ve yasal da olmamakla birlikte yaşama geçirilen bir uygulamadır.

Özellikle böbrek nakillerinde, ihtiyacın çok büyük olması bu yaklaşımı gündeme getirmektedir.

Bu durumun küresel ölçekte ortaya çıkışı, az gelişmiş ülke vatandaşlarının organlarının gelişmiş ülke vatandaşlarına nakledilmesi şeklinde olmaktadır

Farklı Açılardan Etik Sorunlar

- Kişi özerkliğini esas almakta olup her bireyin kendi bedeni üzerinde karar verme hakkına vurgu yapar ve isteyen kişinin bedeninin bir parçasını bağışlayabileceğini, bunu para karşılığında da yapabileceğini öne sürer.

Farklı Açılardan Etik Sorunlar

- İkinci görüşe göre ise organlarının ticari bir mal gibi alınıp satılması insan onurunu zedeleyicidir.
- Bu konuda her ülke yasal düzenleri açısından önlem almalı, caydırıcı cezalara yer vermelidir

Teşekkürler